

Schaliegas en landroof versus hernieuwbare energie en agro-ecologie

Dirk Holemans

Recent staan twee fenomenen in het nieuws die ogenschijnlijk niets met elkaar te maken hebben. Op energievlak staan de schijnwerpers op schaliegas, dat gewonnen wordt uit ondergrondse steenlagen. Volgens de voorstanders een belangrijke innovatie, omdat het de Westerse wereld een stuk onafhankelijk kan maken van de olie-exporterende landen. En omdat de Verenigde Staten hier volop voor gaan, groeit de druk om in Europa hetzelfde te doen. Het tweede fenomeen wordt terecht omschreven als landroof: het opkopen of leasen door rijke landen en multinationals van gronden geschikt voor landbouw in arme landen met veelal een zwakke staat. In Afrika alleen al is een gebied zo groot als Kenia onteigend. Oude en nieuwe geïndustrialiseerde landen voorzien zich zo van voedsel in een continent waar armoede en honger prominent aanwezig zijn.

Beide fenomenen zijn een exponent van dominant economisch model dat neerkomt op een piramidespel, in dit geval met ecologisch kapitaal. De op fossiele brandstoffen gestookte groei-economie rekent op onbegrensde natuurlijke grondstoffen, zoals Richard Heinberg ons duidelijk maakt in zijn boek *Het einde van de Groei*. Deze economie ontkent dat we de grenzen van de planeet allang hebben overschreden en gooit elke notie van rechtvaardigheid overboord. Zeker nu we sinds eind vorige eeuw een neoliberale wereldeconomie kennen waar ongeveer honderdvijftig multinationals de reële macht in handen hebben, leven we in een wereld waar korte termijn en hebzucht de leidende principes zijn. En schaliegas en landroof passen in dit plaatje. Beide zijn te verwerpen en verwerpelijk omdat ze ons niet voorbereiden op de toekomst, de milieudruk verhogen en de sociale ongelijkheden vergroten.

Wat betreft energie en klimaat is de uitdaging helder: we moeten ons zo snel mogelijk bevrijden van onze verslaving aan fossiele brandstoffen en zo de uitstoot van broeikasgassen met een factor 10 terugdringen. Rapporten tonen dat het mogelijk is om tegen 2050 volledig over te schakelen op hernieuwbare energiebronnen. Sommigen argumenteren dat schaliegas een goed alternatief is voor de tussenperiode. Maar je kan elke euro maar één keer uitgeven, en het uitzicht op schaliegas zal investeerders afschrikken om de eenduidige keuze te maken voor hernieuwbare energiebronnen. En de winning van schaliegas vergt het gebruik van toxische chemicaliën die we nooit meer terug uit de bodem kunnen halen. En dan spreken we nog niet van de andere lijst van milieu-problemen verbonden met de winning van schaliegas, zoals helder uiteengezet door

Djamila Timmermans in Oikos nummer 58. *Last but not least* blijft zo de energiewinning in handen van grote multinationale ondernemingen die geen belang hebben bij de uitbouw van een decentrale, democratisch gestuurde vorm van energieopwekking.

Bij landroof zien we net dezelfde mechanismen aan het werk. Nieuwe en oude geïndustrialiseerde landen denken dat de toekomst een verderzetting van het heden kan zijn. Ze zetten in op agro-industrie waarbij het maximaliseren van efficiëntie en opbrengst centraal staan. Dat systeem is echter zeer afhankelijk van goedkope fossiele brandstoffen en legt geen rekenschap af voor degradatie van het milieu en andere negatieve effecten. De monoculturen op de velden weerspiegelen hier de woestijn van monoculturen in de hoofden, om Vandana Shiva te parafraseren.

Experten als Olivier De Schutter, VN Speciaal Rapporteur voor het Recht op Voedsel, stellen nochtans duidelijk dat een snelle overstap naar ecolandbouw (agro-ecologie) de enige manier is om een einde te maken aan honger en klimaatverandering aan te pakken. Want bijna de helft van de menselijke uitstoot van broeikasgassen wordt veroorzaakt door de huidige methoden van voedselproductie. Agro-ecologie betekent kleinschalige landbouw die milieuzorg en voedselproductie combineert en boeren hun autonomie garandeert. Bij landroof is het juist het omgekeerde: men ontwikkelt grootschalige monoculturen waar voormalige boeren verplicht worden te werken als loonslaven. Hiervoor worden zonder schroom grote stukken land gekocht of geleased in armere landen met een zwakke staatsstructuur. Dit is gewoon neokolonialisme: mensen worden van hun land verdreven om de calorie – en vleesverslaving van de middenklasse in geïndustrialiseerde landen te voeden. En er is een rechtstreeks verband met schaliegas: deze bio-industrie drijft in al haar elementen op fossiele brandstoffen: van de tractoren op het land, over de kunstmeststoffen op basis van eindige fosfaatertsen, tot de voedselkilometers om dit voedsel in onze winkelrekken te krijgen. En dan spreken we nog niet van het derde aan oogst dat minstens verloren gaat in deze agro-industriële aanpak.

Willen we werk maken van een leefbare wereld voor onze kinderen, dan is er nood aan een andere economie die zich voegt naar de grenzen van de eindige en kwetsbare planeet aarde en in staat is, in de woorden van Tim Jackson, welvaart zonder groei te creëren. Waar we terug de vraag stellen 'hoeveel is genoeg?' en welzijn laten primeren op materiële consumptie. Dat vergt een sterk beleid op verschillende niveaus: om de macht van multinationals in te perken heb je sterke politieke structuren nodig op het niveau van grote regio's als Europa. En tegelijk kunnen lokale gemeenschappen en steden tonen dat alternatieven mogelijk zijn en werken. Dat het mogelijk is van onderuit de samenleving terug veerkracht te geven. Iets waar elke dag werk wordt van gemaakt, zoals de artikels van Greet Lambrecht en Ans Rossy tonen.

Niet toevallig in tijden dat natiestaten het lastig hebben toont dit niveau dichtbij de burger dat een positievere verandering mogelijk is. Steden en lokale gemeenschappen die radicaal de keuze maken om klimaatneutraal te worden, investeren in hernieuwbare energieproductie en willen op termijn energieonafhankelijk worden. En ze nemen ook op het vlak van landbouw en voedsel het heft terug in handen met korteketenlandbouw die voedselkilometers vermijdt en de band tussen producenten en consumenten aanhaalt. Het zijn deze steden die werken aan een veilige wereld voor morgen en vandaag inspanningen doen om de onrechtvaardigheid een stuk kleiner te maken. Aan de regeringen ligt nu de dubbele keuze voor, welke ontwikkeling ze willen steunen. Er groeien alternatieven in de steden die ondersteuning vragen. Maar de echte systeemwissel komt er enkel als ze Europa versterken zodat het eindelijk werk kan maken van een democratische regulering van de economie.